

Необхідність використання версій зумовлено недоліком або суперечливим характером інформації, що є в розслідуваній кримінальній справі. Висунення версій є одним з головних методів подолання такої інформаційної недостатності або суперечливості. Отже, версія є своєрідною, окремою формою мислення, з допомогою якої здійснюється перехід від ймовірного знання до достовірного.

¹ Менделеев Д.И. Основы химии. Т.1. - М., 1947.- С. 151.

² Словник української мови Т.1. – К: Наукова думка., 1971. – С. 210.

³ Старченко А.А. Гипотеза. Судебная версия - М., 1962. – С.42.

⁴ Белкин Р.С. Курс криминалистики. Т.2. - М.: Юристъ. – С. 356.

⁵ Васильев А.Н. Следственные версии // Советское государство и право.– 1960. – № 8. – С.60.

⁶ Старченко А.А. Гипотеза. Судебная версия - М., 1962. – С.42.

⁷ Коновалова В.Е. Версия: концепції і функції в судопроизводстве. – Харьков: Консул, – 2000. – С.16.

⁸ Салтвевский М.В. Криміналістика. Ч. 2.– Харків: Консул, 2001. – С. 31.

В. Ватрас,
*студент 5 курсу юридичного факультету
Хмельницького інституту регіонального
управління та права*

ПЕРЕДЧАСНЕ РОЗГОЛОШЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИНУ ОСОБИ У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ

Презумпція невинуватості в кримінальному судочинстві України є правовою гарантією встановлення істини у справі. Відповідно до статті 62 Конституції України особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вина не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. З цього положення випливає, що ніхто не вправі розголошувати інформацію про вину особи у вчиненні злочину до тих пір, доки це не буде доведено органами досудового слідства і суду й не втілиться в життя у формі вступу в законну силу обвинувального вироку суду іменем України.

На практиці, незважаючи на норми Конституції України (яка має найвищу юридичну силу), досить часто зустрічаються грубі порушення Конституції і презумпції невинуватості як одного з її найважливіших принципів зокрема. Постає питання: чим обумовлене це явище, і як держава, яка визнала норми Конституції нормами прямої дії може це допускати? Пояснення можна знайти у сукупності як об'єктивних, так і суб'єктивних причин:

1) скрутне економічне становище більшості членів українського суспільства (недостатність коштів, які б спрямовувались на правову освіту населення, фінансування правозахисних програм);

2) низький рівень культури (в тому числі правової) переважної більшості населення країн ;

3) небажання чи неспроможність окремих представників владної верхівки щось змінювати на краще тощо.

Так, дійсно, можна вибачити дане порушення простому робітнику, селянину, але коли це дозволяють собі народні депутати, вищі посадові особи держави, працівники правоохоронних структур, авторитетні засоби масової інформації, то настає питання " про епідемію" масового недотримання норм Конституції України. Звідси цілком правомірно можна ставити під сумнів демократичні засади конституційного ладу України і правові основи державотворення в Україні.

Порушення принципу презумпції невинуватості у формі передчасного розголошення інформації щодо винуватості особи у вчиненні, як правило, відбувається в таких напрямках:

I Публічний – висловлювання вищих посадових осіб держави, працівників правоохоронних органів, в тому числі по телебаченню і радіо, про винуватість окремих осіб у вчиненні злочину передчасно, тобто до постановлення обвинувального вироку суду і набрання ним законної сили. Як правило, на практиці, це відбувається таким чином: особу затримано або застосовано інший запобіжний захід - підписки про невиїзд і одразу (в тому числі: коли справа має певний політичний відтінок) починають з'являтися висловлювання на зразок: "він вкрав у держави 100 мільйонів доларів", "внаслідок злочинної діяльності... державний бюджет не дораховувався 3 мільйонами гривень". Мотиви висловлювань безумовно різноманітні, іноді це робиться з метою дискредитації певного політичного опонента або навіть з мотивів особистої неприязні. Досить часто на місцевому рівні, при вступі по радіо працівник міліції з гордістю доповідає, що протягом останніх днів працівниками райвідділу було затримано трьох "вбивць", "двох гвалтівників", відносно яких були порушені кримінальні справи. В даному випадку конкретизації за прізвищами не відбувається, але якщо вбивство резонансне і про нього говорять усі мешканці райцентру, то одразу стане відомо, що за вбивство "посадили" працівника ЖЕКу №3 Петренка В.П. Ось і отримуємо реальні приклади безпосереднього порушення ст.62 Конституції України;

II.Безпосередні публікації у засобах масової інформації як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Ні для кого не буде секретом, що засоби масової інформації є вагомим джерелом впливу на населення країни. Не даремно їх називають однією з гілок влади. Щоб продемонструвати їх вплив наведемо приклад з власного життя. Онук приїздить до дідуся в село. Починається розмова про політичну ситуацію в країні, про окремих членів парламенту, уряду тощо. Звісно виникає дискусія. Юнак доводить свою точку зору, посилається на дійсно наукові джерела, норми права, а дідусь усього цього не сприймає і каже: "Та що ти говориш, он в "Сільських вістях" написано зовсім не так". Отож, будь яка публікація в газеті, журналі сприймається пересічним громадянином як істинна правда, адже друкованому слову слід вірити. Звернімося до фактів. В одній Хмельницькій газеті була опублікована стаття "Тимошенко причетна до відмивання мільярдів доларів США", в якій було зазначено: "... Нікуди не дінешся від задокументованих фактів, що фінансово-промислова імперія, створена Павлом Лазаренко під управлінням пані Тимошенко використовувала небачені кошти для особистого споживання, злочинства, контрабанди, хабарів, відмивання брудних грошей". Аж ніяк не схвалюючи можливих дій пана Лазаренко і пані Тимошенко хочеться тільки запитати: а де обвинувальний вирок суду? Постає питання: хто дав право цьому засобу масової інформації обвинувачувати даних осіб у "злочинстві", "хабарництві", "відмиванні брудних грошей"? Будучи на місці обвинувачених, чи мовчали б Ви? Таким чином, пересічний хмельничанин, прочитавши цю статтю, буде вважати інформацію, поміщену в ній за справжнісіньку правду. Або ж інша замітка в газеті: "У минулому номері ми писали про вбивцю Каверзіна, на рахунок якого кілька обірваних життів. Цього ж разу (щось, певне, коїться за душами людей) змушені повідомити про ще одного злочинця." От Вам і презумпція невинуватості, от Вам і права держава?

III Приватний - висловлювання окремих осіб щодо винуватості у вчиненні злочину певного громадянина, котрі стали відомі громадськості. Наприклад, в селі на загальних зборах сусід обізвав свого знайомого "фашистом", "бандитом", "самогонщиком". В даному випадку простий, побутовий приклад, але він тягне певні правові наслідки - право обвинуваченої особи вимагати спростування завідомо неправдивої інформації та відшкодування моральної шкоди (ст. ст. 7-1, 440-1 Цивільного кодексу України). На жаль новий Кримінальний кодекс України, на відміну від свого попередника, не передбачає кримінальної відповідальності за наклеп і образу, а відповідно і позбавляє особу права на захист своїх прав кримінально-правовим способом захисту.

Доки окремі особи будуть собі дозволяти таке відношення до норм національного законодавства, зокрема Конституції України, до тих пір ніякої мови про правову державу, громадянське суспільство, демократію не може йти. То як же можна захистити себе в даному випадку? Відповідь має бути однозначна - використовуючи національні способи захисту своїх прав (звернення до суду), а при їх недостатності – міжнародні засоби (звернення до Європейської комісії з прав людини, Європейського суду з прав людини), які гарантує нам ч. 3 ст. 55 Конституції України.

С. Волкотруб,
*аспірант Національної юридичної академії України
ім. Ярослава Мудрого, м. Харків*

ІМУНІТЕТ ЯК ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

В українському суспільстві та юридичній науці активно обговорюються проблеми імунітету. В даному випадку мова йтиме про такий аспект цієї складної проблеми, як інститут імунітету в кримінальному судочинстві.

Невід'ємною особливістю правових норм про імунітет слід визнати їх винятковий характер. Тобто, імунітети створюють цілий ряд винятків із загальних правил. З іншого боку, справедливим буде твердження про те, що у випадках, які не регламентовані тими чи іншими правовими нормами про імунітет, застосовуються загальні правила.

Вважаємо, що для з'ясування самої природи імунітетів та обґрунтування подальшого вдосконалення законодавства необхідним є розуміння їх як правового інституту, тобто сукупності правових норм, що регулюють відносно самостійну сукупність суспільних відносин або які-небудь їх компоненти, властивості. Звісно, що такий правовий інститут має складну внутрішню структуру і поряд з рядом спільних рис існують і значні відмінності. Для з'ясування цієї структури важливим є поділ імунітетів на групи і окремі їх види.

Свого часу професор Даєв В.Г. запропонував наступне визначення імунітету у кримінальному процесі: по-перше, звільнення окремих осіб від виконання певних процесуальних обов'язків і, по-друге, встановлення для деяких категорій осіб особливих гарантій обґрунтованості застосування до них заходів процесуального примусу або притягнення до відповідальності.

В процесуальній літературі впродовж тривалого часу обговорюється проблема імунітету свідків, що передбачає звільнення окремих категорій свідків від обов'язку давати показання в передбачених законом випадках. Тому першою групою імунітетів в кримінальному судочинстві слід вважати імунітет свідків, до якого належать: право на захист від самозвинувачення, право не давати показань щодо близьких родичів та членів сім'ї, збереження у таємниці окремих категорій довірених відомостей.

Впродовж тривалого часу дії чинного КПК України науковцями було висловлено чимало пропозицій щодо його доповнення відповідними нормами. Лише з прийняттям у 1996 році Конституції України можна говорити про нормативне закріплення імунітету свідків у національному законодавстві, оскільки ч. 1 ст. 63 Конституції України передбачає, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. Наступним кроком на шляху нормативного закріплення імунітету свідків у кримінальному судочинстві стало прийняття Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" від 13 січня 2000 року, яким КПК України доповнено ст.69-1, п. 6 ч. 1 якої передбачає право свідка відмовитися давати показання щодо себе, членів сім'ї та близьких родичів.

Ведучи мову про даний інститут, перш за все, необхідно виходити з того положення, що "імунітет свідків" є поняття видове стосовно поняття "імунітет" взагалі як поняття родового. Однією з найважливіших, з самого початку невід'ємних властивостей правових норм, що передбачають той чи інший імунітет, є те, що ці норми створюють винятки з загальних правил, що у повній мірі стосується і імунітету свідків. У якості вказаної загальної норми, як ми можемо бачити в даному випадку, виступає обов'язок свідка давати показання.

Як суб'єкт даного права на імунітет традиційно розглядається свідок, що цілком зрозуміло. У той самий час існують підстави для наділення вказаним правом також потерпілого. Слід зважати на те, що вищезазначений імунітет може бути використаний зацікавленими особами в цілях приховати здійснення незаконного впливу на потерпілого.

Для кримінального процесу актуальним є дослідження імунітетів посадових осіб, які виконують особливі за своєю вагою та значенням функції в державі, імунітетів представництв та представників іноземних держав і міжнародних організацій в Україні. Слід підкреслити, що у чинному кримінально-процесуальному законодавстві України не використовується термін "імунітет", але, на нашу думку, саме він найбільш точно підходить для означення розглядуваної сукупності правових норм. Вважаємо, що оптимальним був би поділ імунітетів на види керуючись критерієм їх "генетичного" походження від окремих галузей права та законодавства (конституційного, міжнародного публічного, судоустрою, власне кримінального процесу). Це дає змогу вивчати їх, враховуючи тісний взаємозв'язок з іншими правовими інститутами та нормами відповідних галузей права, постійно мати на увазі їх функціональне призначення

Виходячи з наведеного вище, можна виділити ще дві наступні групи імунітетів:

імунітети (недоторканність) окремих категорій посадових осіб в Україні;

імунітети представників та представництв іноземних держав та міжнародних організацій.

Згідно з Конституцією України статус особливої (підвищеного рівня) недоторканності поміж інших громадян України мають: Президент України, народні депутати України, судді (статті 80, 105, 111, 126). Окрім вищезазначених осіб, законодавством України імунітети передбачені також для Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, Голови Рахункової палати, Першого заступника і заступника Голови, головних контролерів та Секретаря Рахункової палати.

Серед імунітетів, передбачених міжнародно-правовими актами, доцільно в межах даного дослідження виділяти:

дипломатичні, тобто дипломатичних представництв, дипломатичних агентів, адміністративно-технічного та обслуговуючого персоналу, членів їх сімей, дипломатичних кур'єрів;

консульські, тобто консульських установ та їх посадових осіб;

глав, членів і персонал іноземних держав у міжнародних організаціях, посадових осіб цих організацій;

представників іноземних держав, членів парламентських та урядових делегацій, співробітників делегацій іноземних держав.